

Twée disputatien vande goddelicke predestinatie

<https://hdl.handle.net/1874/210219>

D 796

TWEE
DISPV TATIEN
VANDE GODDELIICKE
PREDESTINATIE:

d'eene by

DOCT. FRANCISCVS GOMARVS,

d'ander by

DOCT. IACOBVS ARMINIVS,

beyde Professoren inde Theologie
tot Leyden.

Tot ondersoeck der waerheyt, ende oeffeninghe der
leucht, inde hooghe Schole aldaer openbaerlijck
voorghestelt int laer 1604.

Vertaelt uyt het Latijn.

Tot Leyden,
BY IAN PAETS IACOBSZON,
Drucker vande Vniversiteyt,
Anno 1609,

KB 1632

Tot den Leser.

A Enghesien vele gheruchten door t'lant werden gestroyt, vande oneenicheyt die daer soude wesen tusschen de Doctoren ende Professoren der Theologie inde hooghe Schole tot Leyden, voornamentlijck int stuck van de Predestinatie, ende dat vele geen recht bescheyt van de sake wetende, ende nochtans daer van sprekede, somtijts groote misslagen doen tegen de waerheyt, d'een ofte d'ander toeschrijvende t'gunt haer noyt inden sinne quam, jaer t'gunt regel recht teghen hare meyninge strijdet: Soo hebben wy voor goet inghesien t'gevoelen van beyden, aengaende dit stuck, soo het by elck van haer onderscheydelijck in sekere Theses ofte Articulen inde hooge Schole voorseyt, tot oeffeninghe der jeucht, door openbaren druck in de Latijnsche sprake is voorghestelt, int Nederduytsch uyt te gheven: eensdeels, op dat de luyden onderricht mochten wesen van de rechte gheleghenthey van dese sake, anderdeels, op datse beyderley gevoelen met elckanderen, ende met de H. Schrift verghelijckende, souden mogen verstaen welck van beyden den patroon der ghesonder woorden best volcht, ende over sulcx de waerheyt aldernaest compt.

Ondersoecke alle dinck ende behoudt het goede.

DISPV TATIE VAN D. FRANCISCVS GOMARVS,

Professor tot Leyden,

aengaende de Goddelijcke P R E D E S T I N A T I E.

Het I. point ofte Thesis,

Nademaal dat het onderschept der ghener die bes-
houden ende die verdoemte sullen worden/ ende de
P r e d e s t i n a t i e G o d e s v a n d e n ^a P r o p h e t e n ^b C h r i-
s t o / e n d e ^c d' A p o s t e l e n / t o t o n d e w i s s i n g h e e n d e
v e r r o o s t i n g h e d e r G h e m e p u t e v o o r g e s t e l t w o r t ;
e n d a r s e i s a l s h e t v o o r n a m e l i j c k s t e d e e l d e r G o d d e l i j c k e W o o r-
s t e n s c h e p t / e n d e d e m a t e r i e d e s E u a n g e l i u m s : s o o h o u d e n w y
s t a e n d e d a r s e i n d e S c h o l e n e n K e r c k e n n i e t e e r b i e d i n g e / w a e r-
h e y t / v o o r s i c h t i c h e y t / n u t t e l i j c k c a n e n d e m o e t g h e l e e r t w e r d e n .

^a Cro. 33. 19
^b Mala. 1. 2.
^c Esa. 10. 22.
bmat. 25. 45
Joan. 6. 43.
e Rom. 8. 28
Ephes. 1.
1. Pet. 1.
Jude 4.

II.

M e t e e r b i e d i n g h e , a l s o o d a t w y d e h e p l i g h e g h e h e m m e n i s s e n
m e e r e e n h e p l i c h g h e m o e t e n d e t o n g h e / g o d v r u c h t e l i j c k e n d e
s t a n e v a s t e l i j c k v e r h a n d e l e n ; e n d e n i e t b e r i s p e n t g u n t w y n i e t e n
b e r s t a e n ; m a e r a l s d i e g h e n e d i e o p d e n ^d b e r c h d e s H e e r e n s u l-
l e n o p s t i j g h e n / m e t M o s e / d e o n s u p p e r e s c h o e n e n d e s v o o r z o o r-
d e e l s e n d e d e r g h e n e g h e n t h e d e n u p t r e c k e n : m e t w a e r h e y t , a l-
s o o d a t w y o p r e c h t e l i j c k d e n ^e r e g e l d e r S c h r i f t u e r e e n d e d e m a-
r e d e s g h e l o o f s v o l g h e n ; e n d e w y m o g h e n ^f n i e t g h e b o e l e n
h o v e n h e r g h e n e w y b e h o o r e n t e g h e b o e l e n / m a e r g h e b o e l e n t o t
m a r t i c h e y t m e t v o o r s i c h t i c h e y t ; a l s o o d a t m e n d e s e l e e r e / g h e t e t
h e b b e n d e o p d e s t i c h t i n g e d e r t o e h o o r d e r / d e n g h e n e n d i e m e e r
t o e g h e n o m e n h e b b e n ^{*} b y m a n i e r e v a n t s a m e n s t e l l i n g h e v a n
h o v e n a f b e g i n n e n d e / a l s e e n v a s t e r e n d e o v e r b l o e d i g h e r s p i j s e /
m a e r d e n g h e n e n d i e ^e t e e r d e r z i j n ^{*} b y m a n i e r e v a n o n b e n d i n-
g e b a n d e b e n e d e n s t e e n d e m i d d e l s t e t r a p p e n a l l e n c h t e n s n a d e
h o o c h s t e h e n e n o p l e y d e n d e / g h e l i j c k e e e n s p a r i g h e r e n d e d o o r-
c l a c h t e n t a l s t e b o z e n g h e k n a u w e d e s p i j s e a e n d i e n e . W e l c h e
l e e r e w y v a n d e n e e r s t e n o o r s p r o n c k a f w i l l e n d e v e r h a n d e l e n / o n-

^d Exod. 3. 5.
^e Went. 4. 2.
Gal. 6. 16.
^f Rom. 12. 5
^{*} Synthesi-
cōs.
^g Heb. 5. 12.
13. 14.
analyticōs.

der het beleyt Godes / tot verstant ende heerlijckheit van sijne
Predestinatie / soo sullen wy vande woorden beginnen.

III.

Het Grietsche woort horizein beduyt eyghentlijck bepalen/
waer van het door eene gelijckentisse ghenomen vande pael^a ofte
merck-stellinge inde **D**. Schrijfuere somwijlen bereeckent^b ver-
claren: maer noch dickwijlder wort het tot het voornemen / de
schickinghe / ofte t'beslyp des ghemoets oberghefelt / ghelijck
als oock door eene selvighe ghelijckentisse / doet het woort^c tiché-
na (int ghemoet) setten, item t'rattein ordineren / ende t'etoimazein
bereyden. Ende ghelijckerwijs de plaerse eenichs dinckis^d vande
den wercker / ende het dinck vande plaerse die t'selvighe begriipt
ofte vaetet / worden gheseyt beparit te worden; alsoo wort oock
den befloten ende voozghenomen raet Godes / midtsgaders oock
de sake die befloten ende voozghenomen is s'horismenon, dat is /
t'beschepdene ofte t'gheschickte / maer doch in ongelijcken graet /
ghenaemt. Want het eerste vanden wille afghepakte wort / ende
is ober sulcx eenen^e beschepden raet: maer d'ander van desselvs
werckinghe ende beslyp, het welke daeromme gheneynelijck
horismós schickinghe pleecht ghenaemt te worden.

IV.

Hier van wort inden selven sin / maer niet uydrukkinge vande
omnestandicheyt des respectiven tijdes / ghemaecte het woort
a proorizein te voren bepalen / te voren beschepden / te voren stellen / te
voren schicken (waer mede ober een compt het woort^b protihenai
voornemen / item^c protattein te voren ordineren ofte schicken / ende
d proetoimazein te voren bereyden) waer uyt de oude / omme be-
quamelijck te moghen leeren / hebben gheformeere het woort
proorismós predestinatie / waer mede accordeert ende in beteycke-
ninghe ober een stempt^e prothesis tés cardias het voornemen des
herten.

V.

Ghelijck nu de destinatie ofte schickinghe / ende de predestina-
tie ofte voozschickinghe / na de verschepdenheit des willens die-
se maecte / is ofte des Scheppers / ofte des^a redelijcken Schep-
sels / soo wort oock^b d'eerste / nae hare oneymlijcke uytneement-
heit /

heyt / met recht door de figure Synecdoche, somtijden door het
 generale woort beteekent.

VI.

Wijders / ghelijckertwijs alle predestinatie ofte boozschickin-
 ghe door hare Objectum ende Subjectum woort onderscheyden;
 alsoo oock de predestinatie Godes : de welcke ofte ^a generalijck
 op alle dinghen siet / ende beduyt het ewighe beslypt ofte voor-
 nemen Godes int alghemeyne; ofte siet int besondere alleenlijck
 opde redelijcke Schepselen, ende op hare over-natuerlijcke eyen-
 den / midts gaders de middelen daer toe gheloozende, ende woort
 tot een deel des booznemens Godes ende der Boozhenicheyt
 gherefereert.

VII.

De welcke wy eenighermaten ^a beschrijven ende verclaren te
 zijn / een ^a voornemen Godes / waer door hy uyt de redelijcke
 Schepselen int gros ende ^b sonder bepalinghe van hem voorge-
 weten eenighe besondere; ^b nae sijn recht ende welbeschaghen / te
 bozen verordent heeft tot hare over-natuerlijcke eynden / ende
 totte ^c scheppinghe inden oprechten staet der oorspronckelijcke
 gherechicheyt / ende tot hare andere middelen; alles tot heer-
 lijckheyt van sijne salichmakende ^d ghenade / wijsheyt / ende als
 der vijfte macht.

VIII.

Het voornemen Godes is het genus dat dese predestinatie als
 van verre e. i. int bzeede onder sich begrijpt / aenwysende t sament-
 lijck de makende ende oock volmakende oorsake : waer uyt dat
 dese generale eyghenshappen der predestinatie nootfaeckelijck
 volghen. Inden eersten de ^a ewicheyt / dewijle datse is een in-
 wendich werck Godes / inden welcken niet tijtelijcks en is / jae in
 den welcken / omme sijne hoochste eenbuldicheyt wille / niet en
 is dat hy selve niet en zy : dewijle dat hem oock van ewicheyt
 aen ^b bekent zijn alle zijne wercken. Daer nae de onverander-
 lijckheyt / de welcke vande ewicheyt (inde welcke geene veran-
 deringhe en is) afvloeyt / ende sijner eenbuldigher ende ^c onver-
 andelijcker natuere ende raet eyghen is. Ut welckers / mitsga-
 ders oock uyt des gheordineerden eyndes ghewisse suppositie

Synecdoche
 is / waermer
 int ee woort
 dat het ghe-
 heele beteek-
 ent / alleen-
 lijck tot be-
 teekenisse
 van een deel
 ghebunnt
 ofte ter cen-
 tralen.
 Objectum
 heyt / ontret
 het welcke
 men besich
 ofte doende
 is.
 Subjectum
 is / ut het
 welcke men
 werckt ofte
 doende is.
 a Mat. 2. 23,
 ende 4. 28,
 ende 17. 26.
 1. Cor. 2. 7.
 † dehumus,
 a Rom. 9. 11
 Ephes. 1. 11.
 2. Tim. 1. 9.
 † indominie
 precitio.
 bra. 9. 15. 18
 Eph. 1. 5. 11
 Mat. 11. 26
 c Gen. 1. 27.
 31.
 d Rom. 9. 21
 22. 23.
 Genus is / het
 gancraeste
 deel in de be-
 schrijvinghe
 van eenich
 dinc / dat
 hem oock
 alderwijtste
 in de selve
 tijt streckt.
 a mat. 25. 34
 Ephes. 1. 4.
 2. Tim. 1. 9.
 b Mat. 15. 9.
 c Num. 23. 9
 Psal. 3. 6.
 Job. 19. 21
 Esai. 14. 27
 en 46. 9. 10.
 Jac. 1. 17.

† consequen-
tia.

† contingen-
tia.
† contingen-
tia conse-
quentis.

ofte settinghe/ontstaet de sekerheyt ende nootsaeckelijckheyt der
ghepredestmeerde dinghen / die inde Scholen ghenaeemt wor-
nootsaeckelijckheyt ex hypothesi ende des † ghevolchs; de welke/
nae de rechsinnighe ende gheduerighe over-eenstemminghe al-
ler gheleerde inde Philosophie ende de goddelijcke Schuse/met
de sinpele ofte absolute † gebeurlijckheyt, die in de Scholen † ge-
beurlijckheyt der sake selve genaemt wort/seer wel can accorderen.

IX.

* Differentia
is tguut het
genus nau-
wer ber-
bint / ende
past op de
sake daer-
men van
handelt.
Indefinite
praesentis.
a Apoc. 17. 8

Op dat nu dit genus dat de Predestinatie van verre ende int
bredede begrijpt/ soude mogen nae by werden ghebracht / soo ist
dat wy t selvighe nauwer bescrijpen mer dese gemeene * differen-
tie in dese woorden [waer door hy uyt de redelijcke Schepselen
int gros ende sonder bepalinghe van hem voorgeweten ^a sommi-
ghe besondere] ende dat uyt de materie der predestinatie soo Ob-
jecta als Subjecta , ghelijckmense noemt : de welke in ordje ende
ghetal verschillen.

X.

* creaturae
rationales
seruiabiles &
creabiles uni-
uersae.

b 1 Tim. 1. 15

c 1 Tim. 1. 17

d mat. 20. 15

In ordje ; want het Objectum gaet voor/ maer het Subjectum
compt voort uyt de selfs predestinatie ende voorszickinghe: In
ghetal, want dat is t gheheele/dit alleentijck een deel van t selvi-
ghe. Want het Objectum dat den predestinerenden ofte voorz-
schickenden wille vande onbepaelde voorszickenschap des ver-
stants Godes († welke is een kennisse der mogelijcke dingen, en
die noch niet zijn bestemt te sullen geschieden/het zo of de selvige
toecomende zijn ofte niet) ghepresenteert ende ghetoon is, zijn
* alle de redelijcke behoudelijcke ende schepelijcke Schepselen :
maer het Subjectum der predestinatie zijn eenighe besondere
Schepselen uyt de selvighe. Want gelijckerwijs God oock on-
tallijcke andere ende op andere wijze heeft comen schickten
ende scheppen naer zijne ^b almachticheyt/ende sulcx zijnen wille
heeft voorszickstelt nae sijne onepndelijcke ende onbepaelde we-
tenschapsaloo heeft hy oock door het voornemen sijns willens/
naer sijne ^d bysheyt alleentijck een seker ghetal der selver / ende
sekere personen ghepredestineert.

XI.

Welckes ghetals gheheymnisse/mitsgaders oock der beson-
dere

bere personen in het selbe / hy^e alleene weet die sonder vaerfluyden ghepredestineert heeft. Waeromme het^e Euangelium niet simpelich de openbaringhe ende het boeck der predestinatie / maer alleenlijck in sekeren aensien van ghenaeemt werden : namdenmael dattet noch de materie / noch oock de forme niet afteprekent; dat is / dat het niet int besondere welcke (seer weynighe uptghenomen) noch oock hoe vele / maer alleenlijck int generale^b hoedamighe hy ghepredestineert heeft verclaert.

e Rom. II. 34.
 2 Tim. 2. 19
 f Rom. 16. 25.
 e pbes. 1. 9.
 ende 3. 9.
 g Joh. 17. 12

h Rom. 8.
 ende 9.
 e pbes. 1.

XII.

De forme vande predestinatie der redeliche Schepselen bestaet indeⁱ boozordeninghe tot humiluden overnatuerlijche eynden / ende eeuwighen staet / misgaders totte^j scheppinghe daer toe gehoozende / ende de andere middelen. Tot alle welcke^k dinghen nadien God haerluden inder tijt beleyt / soo ist oock seker upt de uptcomste / de goddelijche wysheyt / bestendicheyt / ende eeuwichheyt / dat hyse daer toe van alle eeuwichheyt ghepredestineert heeft. Ober sulcx soo is de predestinatie / gelijk alst blijer / tweeledich ofte tweederley. De eene tot de overnatuerlijche eynden (de welcke / alhoewelse mits de gebuericheyt der eeuwichheyt^l samen gaet met d'andere / soo gaecte nochcans booz naer de ordze der natuere : gheinerckt dat het eynde / om welckens wille een dinck is / aldereerst is in de intencie ofte het booznemen eens wijfen) d'ander totte^m scheppinghe inden opzrechten staet der oozypronckelijche gherechicheyt / ende de oberige middelen. Ende daeromme en can de predestinatie sonder teghenstridicheyt niet geseyt worden conditionel te wesen / dat is / op conditie gheschiet te zijn. Want gelijk het eynde booz de middelen verozden is / alsoo zijn de middelen sekerlijck onder het selbe ende tot desselfs dienst gheboecht ende gheozdonneert.

i Art. 13. 48.
 j Mat. 20. 23
 k Math. 25. 34. 41.
 l Ind. 4.
 m Math. 25. 34. 41.

n pcor. 21. 27
 Rom. 9. 21. 22.

m Genes. 27. 31.
 n Job. 16. 4.
 Rom. 8. 29.
 1. Pet. 2. 8.

XIII.

Daeromme oock het Objectum der predestinatie tot hare eynden / omme eyghentlijck / beknopt / ende^o sonder voorcominge (de welcke alse in dese materie gebuyckt wort duysterheyt verozfaecht) re sprekien / zijn de redeliche Schepselen / * niet booz so vele alse inder daet sullen ende moeten werden behonden ofte verozben / sullen ende moeten geschapen worden / vallen ofte staende blijen / sullen ende moeten weder oppgericht worden : maer

* citta prole-
 pfin.
 * Non quã
 reipasservan-
 de aut per-
 dende, crean-
 de, lapsure
 aut perlitu-
 re, reparan-
 de.
 * Sed quate-
 nus poten-

booz

remota & indeterminata
firmiter, dammabilis, creabiles, labiles, separabiles.

* operatione potentie sibi adiecte & circa se occupate.
Inde 10, The- sis.

* Vt enim creabile, ab indeterminate & absoluta Dei omnipotentia, sic creatum, ab ea per voluntatis predestinationem ad determinationem determinatam dependet.

a Rom. 9. II
12, 13, 15, 16, 18.
Ephes. 1. 5.
2. Tim. 1. 9.
* beneplacitum Dei de creabilibus,
b Jac. 1. 5. 17
1 Tim. 1. 17.
Rom. 11. 33.
ende 16, 27.

voor soo vele alsse door eene verre afgeschepdene ende onbepaelde
de machte behoudelyck ofte salichmakelyck / verdoemelyck /
scheppeelijck zijn / vallen conuen / ende weder- oprichtelijck zijn.
Ende sulcx bewijst sonder tegenpreken den aert ende ordre van
het Objectum, gelyck mede vande werckende oorsake, en oock het
eynde. Want het Objectum gaet naer de ordre der natuere voor
* De werckinge der macht die c' selve toegeboecht wort / en om
creent het selve besich ende doende is / en midsdien oock het Obje-
ctum der predestinatie de predestinatie selve; jae gaet de selve ooc/
gelyck wy getoont hebben / in wijsde en begriip te boben; is nu
alfoo dat sulen ende moeten behouden / sullen ende moeten ghe-
schapen worden / sullen ende moeten vallen / sullen ende moeten
weder opgherichtet worden / niet te boben / noch voor de predesti-
natie gaet / maer de- selvighe volcht: Ergo / soo en is het der sel-
vigher Objectum niet. * Want ghelijck als scheppeelijck zijn aen-
de absolute ende onbepaelde almoghenegepe Godes hangt / als
soo hangt het sullen ende moeten gheschapen worden aende sel-
be door voorschickinge ofse predestinatie des willens tot hee
scheppen bepaelt zijnde: ende can daeromme voor de predestina-
tie / welke sijne werckende oorsake is / niet voorgaen.

XIV.

De allen welcken oock noetsaeckelijck bestoten wort / na-
dien het Objectum deser predestinatie / tot hare eynden niet en
zijn die sullen ende moeten gheschapen worden / dat dan oock de
beweghende werckende oorsake der selver niet uipwontich en
is / als namelijk de toecompsighe weerdichepe der ggener
die gheschapen sullen ende moeten worden / ofse de conditie van
hare ghehoorsaemhepe ofse onghehoorsaemhepe / maer inder-
dich / het voor allen voorgaende ende aen ghene conditie han-
gende * welbehaghen Godes over de scheppeelijcke: het welke
alhoewel het buyten Godt in het Objecto geen oorsake en heeft /
nochtans niet sonder reden ende oorsake is: overmidts de ten
b hoochsten ende alleen wijsse 'aucteur der reden sonder reden
niet doen noch wercken can. Maer de oorsake der predestinatie
toete middelen / is oock der selver eynde / om des welckens
wille sy zijn.

XV.

Het eynde der predestinatie vande redelijcke Schepselen is
de heer

de heerlijkheyt bande Goddelijcke macht / item bande Goddelijcke wijsheyt inde gheordincerde verscheydenheyt der vaten van het groote huys deser werelt / mitsgaders bande Goddelijcke ende salichmake ende de ghenade: ende dat niet inwendich / tot de volmaecktheyt Godes ghehoorende (ghemerckt hy geens dinc^d behoeftich) / gheuoerhsaem / ghelucksalich / ende de alleene geweldighe heerschapper is) maer uytwendich tot behoorlijcke onderaunghe der selver by den Schepfelen.

e Rom. 9. 22.
22. 23.
ende 11. 36.
2 Tim. 2. 20
Job. 16. 4.
d Act. 17. 25.
e Gen. 17. 1.
f. 1. Tim. I. 11
ende 6. 11.
g Job. 16. 4
Rom. 11. 36

XVI.

Deffect ende vrucht hier van is de bescheydenne voortweterschap der ghepredestineerde dinghen in Gode: niet voor soo vele alst voortweterschap is / maer voor soo vele alse bescheyden of te bepaelt is. Want de voortweterschap Godes is als een boeck / in het welcke de wille Godes door het predestineren de ghepredestineerde dinghen nime gheschreven heeft. Want Godt de coecoemende dinghen bescheydelijck te voren weet / om dat hy door zijn beschape voortbescheyden heeft datse gheschieden sullen.

a Apoc. 17. 4
Aud. 4.

XVII.

Doorts / soo zijnder twee specien der predestinate^a naer de reghenstellinghe van hare besondere forme / ende bande contrarie uptersten d'ene is tot het eeuwighe leven ende heerlijkheyt / mitsgaders de middelen daer toe dienstich: de welke naer ordred' der natuere de eerste is / ende by upnemenheyt^c predestinate gheuaemt wort: d'ander totte eewighe doot ende smaetheyt. Ghelijck als sulcx oock van achteren en uyt de uytcomste blijkt: ghemercke Godt niet met allen doet inder tijt / het welcke hy niet hebbe bescoten van eewigheyt. De eerste predestinate wort gheuaemt verkiefinghe (de welke uyt de eughen natuere ende t'gebruyck des woorts^a respectivelijck een aeneminghe ende afsonderinge beteekenende / eensoerls op het voornemen Godes / anderdeels op hare reghendeel / de overighe ende verworpenesiet / ende derhalven niet mach afschijnt ende alghemeyn gheeten worden) d'andere wert wechwerpinghe ende verwerpinge gheuaemt / ten wederzijden door de figure Synecdoche.

b Mat. 25.
34. 41.
Rom. 9. 22.
23.
2 Tim. 2. 20
August. En-
chir. cap. 100.
Fulgen. lib. 1.
cap. 27.
* Pro illius
& forme
specialis &
terminorum
contrarioru
oppositione.
c Ro. 8. 30.
d posteriori.
relate.
d Rom. 11. 7

XVIII.

Want aenghestien de verkiefinghe Godes of inwendich / eeu-
wigh

i Sa. 10. 24
 g I Sam. 16
 h Joh. 6. 70
 i Mat. 7. 6.
 j Psal. 105. 6.
 * Per faderis
 formulam &
 symbolum.
 k Rom. 11. 5
 ende 20.
 l 2 Thef. 2. 13
 m I Pet. 3. 1
 n Joh. 15. 19.
 o Ephel. 1. 4
 p Rom. 11. 7
 * Metony -
 micé.
 q I Pet. 2. 4
 r Mat. 20. 15
 s Rom. 9. 23.
 t II. 35. 36.
 u Ephel. 1. 5.
 6. 11.
 v Rom. 8. 30
 ende 9. 23.
 w Ephel. 1. 4
 x Heb. 1. 14.
 y Sa. 103. 21
 z Rom. 9. 21
 ende 23.
 a Ephel. 1. 6
 ende 3. 16.
 b Eph. 1. 4.
 5. 11.
 c Rom. 9. 16.
 d wita. 11. 5. 6
 e ende 9. 11.
 f Ephel. 1. 4
 ende 2. 10.
 g Mal. 1. 2.
 Quis meritó.
 diligant (un-
 de electus
 metonymicé
 probus, elec-
 tu dignus,
 ut oppositum
 idonuos,
 improbus, re-
 jectione dig-
 nus) Deus có-
 tra ab aeterno
 diligit, quos
 immeritó.
 eligat.
 2 2 Cor. 13. 7
 a 2 Cor. 13. 7
 b Jer. 6. 30
 c Heb. 6. 8.
 d I Cor. 9. 27.

wech / ende des raets is / ofte wettwendich / tijdelijck / ende der
 daer: en d' een ende d' ander wederomme ofte tot de bozgherlijcke
 of hercklijcke ampten ende weldaden deses lebens (gelijck Saul
 ende David tot her Rijke : b Judas met de elbe tot her Apo-
 stelampt: her Israellitische volck tot her gheselschay der sienlij-
 ke Kercke vooz een tijt * dooz des verbonts formulier ende waer-
 teecken ghesoepen zijn gheweest) ofte tot her erfdeel des eeuw-
 ghen lebens / de welcke de verkiefinghe rer salicheyt ghenacme
 wort: soo ist dat dese eygentlijck doch niet de tijdelijcke ofte der
 daer (welcke de crachtighe roepinghe is) maer de eenwighe
 ende des raets hier verstaen wort / wiens Subjectum dooz eene
 * verwisselde benaminghe met her selwighe woort ghenacme
 wort. Ghelijcke bescheyt heeft her met de verwerpinghe die der
 verkiefinghe p reghenghestelt wort.

XIX.

Dese verkiefinghe nu is de predestinatie ofte boozschickinghe
 Godes / dooz de welcke hy upt de redelijcke Schepselen int gros
 en sonder bepalinghe van hem te vozen geweten eenighe beson-
 dere / nae zijn recht wel behaghen / ende onverdiende liefde, tot
 her eenwighe leven ende heerlijkheyt / gelijck mede den wech
 van dien / de scheppinghe inden rechten stant der oorsproncke-
 lijcke gherechticheyt / ende de gheloozsaemheyt der heplicheyt /
 te vozen verordineert ende gheschickt heeft / tot heerlijkheyt van
 zijne macht / wijsheyt / ende salichmakende ghenade.

XX.

De beweghende oorzake is her welbehaghen vanden wille
 Godes / ende zijne onverdiende liefde. Waeromme datse eene
 verkiefinghe der ghenaden (dat is / ghenadighe verkiefinghe)
 gheseyt / ende de aenmerkinghe der wercken teghen ghestelt
 wort: jae een sprinck-ader der goede wercken gheset / ende lief-
 de ghenacme wort. Want de menschen verkiefen die gene * die-
 se nae verdienste liefmoghen hebben (waer van dat een upe
 vercoorne dooz verwisselde benaminghe gheseyt wort broom /
 ende der verkiefinghe weerdich / ghelijck als pemant van her
 a reghendeel onbroom / onpryselijck ende der verwerpinge weerd-
 dich) God daer en teghen bemint van eeuwichheyt die ghene die
 hy onverdiend moghe verkiefen, Want beminnen is pemant
 waer

wat goets willen/ende dat is hier de eenwighe salicheyt/met tsa-
 men de middelen van dien: maer verkiefen is sulck goet hem
 booz anderen/ dat is/ hem ende niet anderen willen. Derhalven
 soo is hier tweederley wel behagen / jegens de sake/ende den per-
 soone: Want Godt kent d'een ende d'ander booz goet: ende dat is
 d'oorfake dat d'uptvercoorne werden ghenaeint ^b de sijne: Welc- ^{b 2 Tim. 2.}
 ke liefde dooz verwisselinghe van name ^c boozwerenschap ghe- ^{19.}
 naemt wort (waer upt volchte dat de Sophisten de boozghewe- ^{Joh. 17. 9.}
 tene qualijck den ghepredestineerden ende uptvercoornen / con- ^{c Rom. 8. 29}
 trarie van het ghebruyck der Schysuieren / tegghenstellen) ende ^{ende 11. 2.}
 dooz de figure Synecdoche ^a voornemen (namelijck ghenadich ^{psal. 1. 6.}
 voornemen om te salighen) ende wort van ghelijcken inde wer- ^{d Rom. 8. 28}
 kinghe der salicheyt ghestele plac contrarie tegghen de weerdic- ^{2 Tim. 1. 9.}
 heyt ende de aemuerkinghe der ^e wercken. ^{e 2 Tim. 1. 9}

XXI.

De forme bestaet inde boozordeninghe ende affonderinge tot-
 ten eewighen leven (waeromme datse de ordneringe totten eew- ^{f Mat. 13. 48.}
 wighen leven / de ^s bereydinge des Rijck/het ^b welbehagen om ^{g Mat. 20. 23.}
 het Conincrijcke te gheven/ de ¹ mitschrijvinghe mit boeck des le- ^{vide. 25. 34.}
 bens/ de ² stellinghe ofte settinghe tot bereyginghe der salicheyt ^{h Luc. 12. 32.}
 ghenaeint; ende de uptvercoorne de ¹ gheseghende van Godt/de ^{i Phil. 4. 3.}
^m boozbereyde tot heerlijckheyt / ende vaten ter eeren gheheeren ^{Apoc. 21. 27.}
 worden) ende den wech daer van/ de scheppinghe inden rechten ^{k 1 Thes. 5. 9.}
 stant der oorspronckelijcke gherechticheyt/ende de ⁿ gehoorsam- ^{l Mat. 25. 34}
 heyt der heylicheyt diemen Gode schuldich is: waeromme datse ^{m Rom. 9.}
 de predestinatie der heylighen upt Augustino / ghemeynlijck ^{21. 25.}
 genoemt wort. Dit welke forme / mitsgaders upt de onberan- ^{n Ephes. 1. 4}
 derlijckheyt des Goddelijcken raets / volcht dat dese ^o uptver- ^{o Mat. 24. 24}
 coorne nimmermeer comen verworpen worden/noch vergaen. ^{p Rom. 8. 28}

XXII.

Het eynde der verkiefinghe totten leven / is de heerlijckheyt
 der ^p macht/ wijsheyt / ende salichmakende ghenade (dat is der
 onberdiende ende ghenadighe liefde) Godes: maer de verkiefing-
 ge totte middelen ^q de heylicheyt: ^{*} gelijckerwijs oock het ^r eynde
 de bande heylicheyt is het leven d'welcke is het uiterste bande
 verkiefinghe. ^{1 1 Cor. 9.}

XXIII.

De wechwerpinghe nu ofse verwerpinghe is de predestinatie Godes/ waer door hy uyt de redelijcke Schepselen int gros ende sonder bepalinghe van hem voorgheweren/ eenighe nae sijn rechte ende welbehaghen ¹ vander eeuwichheit aen van het eeuwighe leven verwoorpen hebbende, totte eeuwighe ¹ door ende smaetheyt ende den wech van dien de ¹ scheppinghe inden rechten staet der oorspronckelijcke gherechticheyt de ¹ toelatinghe vanden val inde sonde/ ende de verliesinghe vande oorspronckelijcke gherechticheyt, mitsgaders de verlattinghe inde selve voorsz gheordmeert heeft/ tot heerlijckheyt van zijne ¹ macht/ toornicheyt ende moghentcheyt over de verwoorpinghen/ ende zijner salichmakende ghenade teghens de uytvertozene.

r Apoc. 17.8
Mat. 7.23.
1 Sam. 9.21
22.
v Ps. 16.4
1 Sam. 9.21
22.
x Mat. 10.
29.
y Mat. 9.18
21, 22, 23.

XXIV.

* De wtersten ofse palen van verwerpinghe zijn twee/ den eersten/ vande welcken den aenbaeck ofse ¹ beginsel ghenomen wort/ het eeuwighe leven: den laersten/ derwaerts datse haer streckt/ de eeuwighe doot: waer uyt dat ontstaen twee/ niet specien/ maer als deelen ende trappen der selver/ de schickinghe der verwerpinghe/ eerst van het eeuwighe leven/ daer nae tot de doot. Van welcken ghene negativa ofse affegghende verwerpinghe; dese affirmativa & positiua, dat is/ toeseegghende ende stellende verwerpinghe ghemeynelijck pleecht ghenamit te worden: d'eerste eyghentlijck eene niet verliesinghe/ wort teghens de verliesinghe teghenghestelt * by maniere van conradiccie/ maer d'ander de eerste in haer begrippe (waer door datse oock ² vande selve door de figure Synecdoche hare benaminghe heeft) * by maniere van contrarieteit/ ende moet hier ter plaessen verstaen worden. Want de niet-verliesinghe als wesende eene simple affegginge ofse loocheninghe/ selfs oock opdie niet sullen ende moeten gheschappen worden/ ende op de niet ghepredestineerde past: * daer nae soa ist dat hier teghens de verwerpinghe/ als wesende een voorszickinghe/ moorsaekelijck stelt ende aenwysst een seker wic ofse eynde.

* Reprobationis terminus fit ut duo, primus, a quo initium ducitur, vita aeterna: postremus ad quem tenditur mors aeterna.

* contradi-
ctorie.
z Apoc. 17.8
ende 20. 15.
* contrarie.

* Deinde contra reprobationem, quum sit predestinatio necessario ponit ac designat certum finem.

XXV.

De forme der verwerpinghe bestaet inde voorszdeninghe der verwer-

herwerpinghe van het eeuwige leven totte eeuwige doot / ende
 den wech van dien / de scheypinghe inden oprechten staet der oorz-
 syonckelijcke gherechtigheyt / de toelatinghe vanden val inde
 sonde / het verlies vande oorzsyonckelijcke gherechtigheyt / ende
 verlattinghe daer in. Hier van wort se eene ^a met inschryvinge int
 boeck des levens vanden beginne der werelt / eene ^b voozbeschryf-
 vinghe totte verdoemnisse / bereydinge des eeuwighen vperes /
^d settinghe tot toorn ghenamit; ende de verwoypene / varen des
 toorns ende der oneere / bereyten verderve. **Wt alle welcken**
 oock bellen wort dat de verwoypene nimmermeer en connen
 wybercoome / noch der gherechtigheyt ende des levens deelach-
 tich worden.

^a Apoc. 17. 8
^b Jud. 4.
 of Math. 25.
 41. verghe-
 len met 33.
 1. Thes. 5. 9
 e Rom. 9. 21
 22.

XXVI.

De betwede oorsake is het welbehagen Godes / jegens de sa-
 ke die hy vooz goet houdt en appozeert / niet jegens den perfoone /
 dien hy verwerpt. Waeromme oock de herwerpinges haer / en de
 verwoypene / ^b noyt gekende ende ^b verbloecte geheeren worden.
 De rechtbeerdicheyt vande welcke hangt aen het recht ende de
 wijsheyt Godes des hemelschen potbackers / ende des alderop-
 persten Heeren over allen / ende die niemants schuldenaer en is.
 Men sijn ^k rechte; want (ghelijck van Gode door eene seer geborch-
 lijcke allegorie gheseyt wort) ^l heeft niet een potbacker macht over
 het leem, omme uyt enen selvighen clompe te maken, d'een een vat
 ter eeren, maer d'ander een vat ter oneeren? Men sijne wijsheyt; eens-
 deels / omme dat tot het cieraet vande ^m werelt; als van het hups
 des Heeren / gehoort de verscheydenheyt der varen ter eeren en-
 de ter oneeren: anderdeels / omme dat hy de verwoypene niet en
 brenget tot haer verordineerde verders / dan nae toelatinghe van
 de verdienste der selve / ⁿ als het middel hier onder ghedoecht en-
 de hier op ghepast. Want ^o willende toorn bewijfen, ende sijne mo-
 ghenthe, t bekennt maken, soo heeft hy met groote lanckmoedicheyt
 verdragen de vaten des toorns ten verdatve bereyt: ^p sulcx dat de wer-
 kende ende ghenoechsame oorsake ende materie der verberffe-
 nisse inden verwoypenen ghebonden wort.

^f Math. 11.
 25. 26.
^g Rom. 9. 13
^h Mat. 7. 23
ⁱ Mat. 25.
 41.
^k Ro. 9. 20.
 ende 11. 35.
 36.
^l Mat. 20. 15
^m Rom. 9. 21
ⁿ 2. Tim. 2.
 20.
^o Ephes. 3. 10
 * Tanquam
 medio subor-
 dinatio.
^p Ro. 9. 22.
 * Vt causa &
 materia per-
 ditionis, effi-
 ciens & suffi-
 ciens, in re-
 probatis re-
 peritur.

XXVII.

Derhalven / iudien Godt als schoon eenighe gheschiede ende
 gheschayen mochte hebben totten verderve / soo en can hy doch
 van

Quare, si quis
 delinavit ac
 creavit Deus
 ad exitum.

* Deinde sub-
ordinato ac
relato (quod
peccata spec-
tat) iudicij

^a Tom. 2.
quest. de cau-
sa p[ro]cedit.

^b Instit. cap.
20. §. 8. h[ic] 2.
* Non habet
et rationem
p[ro]p[ri]am absque
culpa p[ro]pria
sed solum pen-
alitatatis.

^c Colloq.
Mompelgar-
denii pa. 508.
^d In Epist.
ad Rom. 9.
pag. 196.
^e In Epist. ad
Rom. 9. pag.
67.

Finis destina-
tionis ad
mortem sub-
ordinatus &
propinquus.

^f Rom. 9. 12.
^g Job. 16. 4.
^h P[ro]ordina-
tus & vlti-
mus

ⁱ Rom. 9. 23.
^k Rom. 9. 31.
^l Exod. 32. 32.
^m Exod. 32.

ⁿ Rom. 8. 28
35. 39.
^o Rom. 9.
29. 21

van ghene onrechtveerdicheyt beschuldicht worden / ende dat
omme tweederley reden en recht: ten eersten het absolute recht
der heerschappij; * daer nae het nae-ghoordineerde ende respec-
tieve recht des oordeels / het welcke op de sonde siet. Waeruyt dat
dan claerlijck eene dobbele ghenoechsame rechtveerdicheyt uyt-
schijnet. Der welcker glants ende claerheyt soo groot is / dat de
stralen daer van inde opēbare belijdenisse vande weder-partijen
der Pausche ende Lutersche Doctoren weerschijn gheven: de
welcke / al ist schoon datse vande wille en daet mer onse Kercken
twisten / nochtans de rechtveerdicheyt der macht by open uyt er-
kennen. Want aldus spreeckt **D. ^a Chrysostomus Iavellus**: Ghe-
lijck als een potbacker niet en dwaelt, noch onrechtveerdelijck han-
delt, willende dat dit vat ter eeren ghemaect werde, dat vat ter onee-
ren; alsoo en soude God niet sondighen, indien hyse alle wilde salich
maken, ofte verdoemen: ofte defen salichmaken door sijne verdiensten
ende ghenen absolutelijck verdoemen. **D. ^b Viguierius**: Sal oock een
maecksel segghen &c. Door deese woorden wilde d' Apostel te verstaen
gheven, dat indien Godt uyt sijne macht yemant hadde ghepredesti-
neert ter heerlijckheyt, ende yemant hadde verworpen tot pijnighen,
sulcx * niet en soude hebben aensien van straffe, sonder voorgaende
schult, maer alleenlijck van penalityt ofte liiden, ende dat de mensche
niet soude moghen claghen over Godt. Dit selvighe leeren oock de
Lutersche D. ^c Jacobus Andreas, ^d **D. David Kungius** / ende
D. ^e Georgius Major.

XXVIII.

Het ondergheboechde ende naerder eynde vande schickinge
totte doot is de heerlijckheyt der Goddelijcke macht / toorne
ende moghentheyt inde verworpene: * het voorgheordineerde
ende uysterste eynde / de heerlijckheyt der salichmakende ende on-
metelijcke genade over de uytvercoorne / die uyt de verghelijck-
kinghe met de verworpene claerder uytverschijnt. Der welcker
weerdicheyt soo groot is / dat de^h uytvercoorne door de inner-
lijcke overdenkinghe der selver heylighelijck ghereest zijnde / ghe-
wenscht hebben selfs met hare verderf ende verdoemenisse (in-
dien het moghelijck hadde gheweest) de salicheyt vande ver-
worpene onder het Jodische volck te coopen: ende daeromme
soo behooren de verworpene haer des^k te meer hier inne gherust
ende te vreden te houden.

Ende

XXIX.

Ende aldus hebben wy verclaert de natuere vande predestinatie/ ende van hare specien: de welcke nae de verscheydenheyt van hare Objectum ende Subjectum het redelijcke Schepsel/ epaghenlijck hoorder niet wert ghedept in specien/ want het en zijn gheen contrarie formen; maer wort onderscheyden in hare ommeftandicheden. Want een andere is de predestinatie der onlichamelijcke Schepselen ofte Enghelen/ een andere der lichamelijcke ofte menschen: ende alle beyde door verkiefsinghe ende verwerpinghe onderscheyden.

XXX.

Het onderscheyt der verkiefsinghe vande Enghelen ende menschen is inde ghelegentheyt vanden middel/ alsoo d' eerste is toe gheduerighe ghehoorsaemheyt der heyligheyt; d' andere tot begonnen ghehoorsaemheyt/ ende die verniet moeste worden: En over sulcx is in d' eerste ghenade/ bewarende ende behoudende in den oprechten stant der oorspronckelijcke gerechtheit/ in d' andere toelatinghe des vals/ * ende ghenade verlossende van ellende/ mits Christi (door den Gheest oes verbonds in allen/ ende in den volwassenen door t' geloove) ghemeynschay/ ende upt de jelve afvloepende rechtveerdichmakinghe/ aenneminghe tot kinderen/ heyligmakinghe (in desen leben/ in het welcke wy de ^a wer niet connen volcomenlijck onderhouden/ begonnen/ nae desen leben volcomen) en gelijkvormicheyt met Christo. Ten aensien van welke middelen (die het eynde onderscheyden) de wtvercorene / ^b vaten der barmherticheyt geheten worden / ende wy geseyt worden in ^c Christo vercoren te wesen tot heyligheyt / ende ^d te voren gheschickt ter aenneminghe tot kinderen door Jesum Christum / ^e te voren gheschickt om te wesen ghelijckvormich den beelde des Soons Godes: * ghelijckerwijs oock Christus (als middelaer ende ondergheboechde oorsake der ghedestineerde ofte gheschickte salicheyt) wort gheseyt ^f voorsien ofte voorgeheten door het legghen vande grontvesten der werelt.

XXXI.

Het onderscheyt vande verwerpinghe der Engelen ende menschen is dat Christus genen noyde/ maer velen onder desen dichts wils moet aengheboden worden (uptwendich door het ^g woort ofte

* & gratia a
misera libe-
rans Christi
(per Spiritum
sanctum in
quibusvis &
in adultis per
idem.) com-
munionem, &
ex ea profici-
tibus justifi-
cationem, &c.
a Ro. 20.9
Psal. 143.2
I Joh. 1.8
I Mat. 6. 12.
Catechif. der
Nederlant-
scher Kercke
inde 114.
vraghe.
b Ro. 9.23.
c Ephes. 1.4
d Ephes. 1.5.
e Rom. 8.29
f I Pet. 1.20.
* Quomodo
modum &
Christus (ut
mediator &
caussa saluti
destinate
subordinate)
prescius ante
facta mundi
fundamenta.
g I Mat. 20.16

k Heb. 6. 4.
 5.
 Mat. 13. 21
 * Vnbeli-
 tatis & cordis
 contumacis,
 conuicti, eo
 magis red-
 dantur inex-
 cusabiles,
 i Act. 12. 47
 2. Cor. 3. 16.
 Heb. 6. 8.
 2. Thes. 2. 10
 12.

k Rom. 8.
 28. 29.
 12. Cor. 13. 5
 Ioan. 6. 39.
 40.
 n Rom. 8.
 14. 16.
 Ephes. 1. 13.
 * Practici syl-
 logismi.
 n Ephe. 1. 14
 o 2. pet. 1. 10
 arthabo hæ-
 reditatis no-
 sta.
 p Mat. 12. 31.
 * Et ex in-
 credulitate &
 impietate ad
 finē vitæ per-
 du ante, quis
 reprobis cre-
 dere non pos-
 sunt: quia fi-
 des non om-
 nium, sed
 electorum.
 q 2. Thes. 3. 2
 Tit. 1. 1.
 Ro. 6. 44. 39
 ende 10. 20.

a Dialog. de
 electione.
 bin zijn Tsa-
 mensh. hā de
 ptedestinat.
 c Tac. And.
 Colloquio
 Mompelg.
 Agidius
 Hannius ende andere.

ofte oock, inwendich int ghemoet door den Gheest) * ten eynde
 datse van onghelooovichypt ende een haerneckich herte ober-
 tucht wesende / soo vele te meer van alle onschult beroofte
 werden.

XXXII.

De besondere verkiezinghe wort den volwassen uytvercozen
 ordinarischer wyse / op dese aerden / bekent door dobbelē God-
 delijcke openbaringhe : ten deele uytwendich door het Euange-
 lium, ten deele inwendich / door het ghelooove ende den H. Gheest.
 Want het Euangelium leert uyt d'eygghen vruchten ende werck-
 kinghen hoedange Godt uytvercozen heeft ten leven / nament-
 lijck^k ghelooovighe ende boerbaerdighe; her^l gheboelen des ghe-
 loofs ende der boerbaerdicheyt / niet gaders de^m medestemmig-
 ghe des H. Gheestes die de herten niet sijn gheruyghentisse berse-
 ghelt / bevestighen ende bevrachighen te saunen dat wy gheloo-
 vich ende boerbaerdich sijn. Waer uyt als uyt de twee eerste de-
 len^{*} der werckelijcke supreden onser ghewisse / dit gantsch se-
 kere best uyt in onse ghemoederen vanden H. Gheest ghemaecht
 wort: Dat wy totten ewighen leven uytvercozen sijn. Hier
 van ist dat de H. Gheest deⁿ vest-halm onser erve, ende de goede
 wercken^o onse verkiezinge geseyt worden te bevestighen: Waer
 de verwerpinghe wert ordinaris vande verwoyene bekent al-
 leenlijck uyt de sonden teghen den H. Gheest; om dat die^p niet
 can vergeven worden: * ende uyt onghelooovichypt ende godloos-
 heyt gheduerende totten eynde des levens; gemerckt de verwer-
 pene niet comen gheloooven, om dat her^q ghelooove niet en is al-
 ler menschen / maer der uytvercozenen.

Aenhangsel ofte byvoechsel.

Daer wort gebraecht / of uyt dese leere niet volcht die lasterin-
 ghe; Dat Godt is oorsake vande sonde? T is wel soo dat^a Cas-
 stellio, ende ziju aenhangher^b Coornhart / uutsgaders de^c Luy-
 tersche / sulcx onsen Ghemeynten / insonderheyt Calvino en Be-
 za^{*} (de welcke seer wel by de Kercke ende de waerheyt der ptedes-
 tinatie teghen de Pelagianen ghedaen hebben) pleghel int aen-
 sichte te werpen / ten eynde datse dese heerlijcke wederoprichters
 der Ghemeynten haestelick ghemaecht hebbende / * de waerheyt

Hannius ende andere. (* optimo de Ecclesiā & veritate prædestinationis adversus Pelagianos promeritis.)
 vesitatem p: r illorum lacus confodiat.

Dweers dooz de schendinge van haren goeden name soudeu mo-
ghen c' onderzenghen / ende het oncrupt van hare dwalinghen
te lichtelijcker inde herten der menschen zaepen: Maer wy niet
tsamen de Sereformeerde Gemeeynten ontkennen sulcx niet rech-
te: ende twijfelen geen swaechs ofte de waerheyt ende heylicheyt
van dese meyninghe sal / ten ondancke ende in spijte vande poo-
ten der hellen / vast ende staende becliffen.

August. lib. de Hares. contra Manich. Cap. 3.

Wanneer ghebraecht wort / waerom Godt soo gedaen heeft:
soo moeten antwoorden / om dat hy ghewilt heeft. Ist dat ghy
nu voortbaert / bryghende waerom hy alsoo ghewilt heeft: soo
braecht ghy wat grooters ende hooghers danden wille Godes /
het welcke niet can gebonden werden: Dat dan de menschelijcke
stouticheyt haer bedwinge / ende niet soecke dat niet en is / op dat
se niet en misse c' gunt dat is.

De selvighe August. de verbis Apost. Serm. 11.

Wy beroert (segt ghy) dat dese vergaet / die gedoopt wort: het
beroert my / het beroert my als een mensche. Wilt ghy de waer-
heyt hooren / het beroert my oock / overmits ich een mensche ben.
Maer indien ghy een mensche zyt / ende ich een mensche / laet ons
beyde hooren die daer seyt: ó Mensche! Waerlijck / indien wy be-
roert worden om dat wy menschen zijn / d' Apostel spreckt de ey-
ghen swacke ende crancke menschelijcke natuere aen / seggende:
ó mensche wie zyt ghy die teghens Godt gnoyt? Segt oock een
maecksel teghens dien die t'ghemaectt heeft / waerom hebt ghy
my soo ghemaectt? Indien een beeste spreken conde / ende toe
God segghen / waerom hebt ghy dien een mensche ghemaectt /
my een beeste: soudt ghy niet rechteveerdelijck u daer tegens ver-
grammen / ende segghen: ó beeste wie bistu? Ghy nu zyt een
mensche / maer by Godt te rekenen zyt ghy een beeste.

DISPUTATIE VAN D. IACOBVS ARMINIVS,

Professor tot Leyden.

aengaende de Goddelijcke PREDESTINATIE.

Dewijle in eenighe voorgaende disputatien vande salichmakende weldaden Godes, ende de maniere omme de selve te ghenieten, genandelt is, soo volcht nu dat wy van het besluyt Godes selve, waer door hy de mededeylinghe der selver weldaden by hem voorgenomen heeft, uyt de heylighe Schrift verhandelen.

Het I Artijckel ofte Thesis.

Die besluyt noemen wy de predestinatie / int Griec proomismos van t'woort proonzein hetwelke beteydenent per bepalen / voor hem nemen / besluypen eerment doet. Wanneer de predestinatie nae dese ghemeyne beteyckeninge Gode toegheschryven wort /

soo sal t'wesen zijn Besluyt aengaende de regeringhe aller Dinghen t'welcke de Theologi plegghen de voorstenicheyt te heeten. De selvighe pleecht in niet soo ghenerale beteyckenisse aenghemerckt te worden / wanneer se int gemeyn ontrent het salichmaken ofte verdoemen vande redelijcke Schepselen / te weten de Enghelen ende menschen / aenghesien wort. Maer nauwer wortse ghenomen vande predestinatie der menschen / ende dan pleechse oock twee sijn gebuyckt te worden: want somtijts wortse beyde sootwel den uytvercoorné als den verwoyenen toeghepast / somtijts wortse alleene den uytvercoyenen toegeeygent / ende alsoan heefse de Verwoyninghe tot haer teghendeel. Wy sullen inde laeste beteyckeninge vande predestinatie handelen / inde welcke de Schryfvere de selve bytrans over al gebuyckt.

II.

De predestinatie dan / soo veel de sake selve belangt / is een Besluyt des welbehagens Godes in Christo / waer door hy by hem selben van eeuwichheit besloten heeft de gheloovighe die hy niet het gheloove voorgenomen heeft te begaven / te rechtvaerdigen /

E ij aen

Act. 4. 28.
Act. 17. 26.
Teologi sijn
leeraers eer-
baren int
woort Godes
ofte
S. Schrift.

Ro 11. 8. 29.

Ephes. 1. 6
Rom. 9. 11

aen te nemen tot kinderen / ende met het eeuwighē leben te beschencken tot prijs sijner heerlijcker ghenade.

III

Rom. 9. 11. Tot het genus vande predestinatie stellen wy een Besluyt /
Ephes. 1. 11. twelck de Schryftuere het Doornemen / ende den raet des willens
Gods noemt: stellen (segghe ick) een Besluyt niet der wet / nae
Rom. 10. 5. luyt van t welcke gheseyt wort / de mensche die dat doet sal daer
in leben: maer een Euangelisch Besluyt / wiens segghen aldus
Joa. 6. 40. luyt: Dit is den wille Godes / dat al wie den Sone siet ende in
hem gheloost / het eeuwighē leben hebbe; ende daeromme is die
Rom. 11. 29 een Besluyt sonder appel ende onwederroepelijck / ghemerck in
* perempto-
rium.
Act. 20. 27. den Euangelio verbaetet is de uiterste openbaringhe des gants
Yeb. 1. 1. schen raets Godes van onse salicheyt:
ende 2. 3.

IV.

Ephes. 1. 5. De doofsake is Godt / nae het welbehaghen ofte de goedertie-
Jere. 18. 6. rene gheneghentheyt sijns willens. Godt / namelijk / als reche
Mat. 20. 15. hebbende so ober de menschen zijne schepselen / ende voornamene-
lyck sondaren wesende / als ober zijne goederen te disponeren ge-
lyck t hem beliest / nae het welbehaghen zijns willens / door het
welcke hy in hem selben ende by hem selven beweecht zijnde die
Besluyt ghemaect heeft. Dit Besluyt en sluyt niet alleenlyck
uyt alle doofsake die hy vanden mensche heeft connen nemen /
Rom. 11. 35 ofte versiert can werden te nemen: maer het weert oock ghewel-
dichlyck uyt den weghe alles wat inden mensche ende vanden
mensche was / twelck Godt recheveerdelijck conde bewegen om
die ghenadighe Besluyt niet te maken.

V.

Ephes. 1. 4. Het fondament ofte grontbest van die Besluyt stellen wy Je-
sum Christum den Middelaer Godes ende der menschen / inden
welcken de Vader zijn welbehaghen gheuomen heeft / inden
Mat. 3. 17. welcken Godt de werelt met hem selve besone heeft / haer hare
Luc. 3. 11. 14 sonden niet toerekenende / den welcken Godt tot sonde gemaect
2 Cor. 5. 19. heeft op dat wy in hem sonden recheveerdicheyt Godes wesen:
ende 21. door desen moeste de eeuwighē gherechticheyt toegebracht / de
Dan. 9. 24. aenneminghe tot kinderen vercreghen / de gheest der ghenade
Gal. 4. 5. ende des gheloffs verworven / het eeuwighē leben becomen / en
ende 9. 6. alle
Job. 6. 54.

alle de volghert der gheestelijcke seggheninghen voorberepdet werden: de mededeplinghe bande welcke door de predestinatie moeste bestemt worden. Dese is oock van Gode ghestelt tot een hooft van alle die ghene welcke de ghemeenschap deser goederen door de Goddelijcke predestinatie sullen ontfanghen.

Ephes. 1. 22
ende 5. 23.
Heb. 5. 9.

VI.

Dit Besluit schrijven wy ewigheyt toe / aenghestien Gode niet niet allen in der tijt doet / het welcke hy van ewigheyt niet hebbe besloten te doen. Want den Heere onsen Gode zijn van ewigheyt aen bekent alle zijne wercken / ende hy heeft ons in Christo verbercozen eer de grontbesten der werelt werden ghelept / anders soude Gode veranderinghe toegheschreven werden.

Act. 15. 18.
Ephes. 1. 4.

VII.

Het Objectum ofte de Materie der predestinatie stellen wy tweederley: ter eener zijden Goddelijcke dinghen / ter andere zijden de persoonen den welcken de mededeplinghe der selver door dit Besluit is te voren toegheschicht. De dinghen werden vanden Apostel niet het gheuerale woort van gheestelijcke Zeggheninghen genaemt: soodanighe als zijn in desen leven / de rechtveerdichmakinghe / d'aenneminghe tot kinderen / de Gheest der ghenade ende aenneminghe tot kinderen / ende leestelijck nae desen leven / het ewighe leven: alle welcke dingen niet de namen van ghenade ende heerlijcheit inde scholen der Theologen plegghen veruater ende wytghesproken te werden: De persoonen onneschrijven wy metten woort Geloovighe / t welcke de sonde voor selier supponeert ofte te voren stelt; aengesien niemant in Christum geloof van een sondaer / en die sich selven bekent een sondaer te wesen. Waeromme oock de volghert der selve Zeggheninghen / ende de voorberepdinghe van dien ghemarekte in Christo / niet dan den sondaren noodich was. Gheloovighe nu noemen wy niet die soodanighe door hare eyghen verdiensten ofte crachten worden souden / maer die door de ghenadighe ende besondere weldaet Godes in Christum gheloooven souden.

Ephes. 1. 4.
Rom. 8. 29.
30.
Ephes. 1. 5.
Joh. 1. 12.
Gal. 4. 6. 7.
Jo. 3. 15. 16.
Mat. 9. 13.
ende 11. 28.
Rom. 9. 32.
Gal. 2. 16.
Mat. 11. 25.
Mat. 13. 11.
Joh. 6. 44.
Phil. 2. 9.

2 Timot. 1.
9. 10.

VIII.

De forme is de eyghene den gheloovighen toegeschichte mededeplinghe deser goederen / ende de in Godes ghemoet te voren wesende ende voorgeordineerde schicklinghe ende voeginghe der

* fideliumque
in mente Dei
preexistens &
preordinate
ad Christum

caput iplo-
rum relatio
ordinatio.
Jo. I. 16. 17.
Joh. 17. 11.
22. 23. 24.
Ephes. 4. 13
15.

^{tot}
der ghelooftighen **Christum** hare hooft/ welckers brucht sy ghe-
meren wy de dadelijcke ende werckelijcke bereeninge mer **Chri-**
sto hare hooft. een bruchte/ weseude hier gratius ofte ghenadich
door den aenwanch ende vorderinghe der bereeninghe / mit toe-
comende leven glorieus ofte heerlijck doo? De volcomene volma-
kinghe der bereeninghe.

IX.

Ephes. I. 6. **Het eynde der predestinatie is den lof der heerlijcke ghenade**
Godes. Want na dien de genade ofte genadige liefde Godes in
Rom. II. 36 **Christo de oorsake der predestinatie is / soo ist billijck dat de selve**
toegheschreven werde de gheheele ende gantsche heerlijckheyt
van dit werck.

X.

Rom. 9. 6. II. **Die beslupt nu der predestinatie is nae verkiefsinge/ so d' Apostel**
Rom. II. I. **seyt; welcke verkiefsinge na diense nootsakelijck met haer brégt**
Jud. 4. **Derwerpinghe: soo ist dat der predestinatie teghenghestelt wort**
2 Thes. 5. 9. **deberwerpinge/ die gock geseyt wort weghworpinge. voo?schryf-**
pinghe totte verdoemenisse/ ende settinghe tot toorn.

XI.

De selve nu beschrijven twy/ nae de natuere ende wet der con-
trarie ofte strydighe dinghen / een Beslupt des toorns ofte stren-
ghen willens Godes/ waer doo? hy van eeuwichheyt voo?gheno-
men heeft de onghelooftighe / die doo? haer schuic ende het recht-
Joh. 3. 18 **veerdighe oordeel Godes niet ghelooven sullen / als buyten de**
Luc. 7. 30. **bereeninghe Christi ghestelt / te verdoemen tot de eeuwige doot/**
Joh. 12. 37. **38. ende 39.**
40. **omme sijnen toorne ende moghentheyt te betoonen.**
2 Thes. I. 10
II.

Rom. 9. 22.

XII.

Doorts / alhoewel doo? het gheloobe in Jeshum Christum de
berghevinghe van allen sonden vercreghen wort/ ende de son den
den ghelooftighen niet werden toegherreckent: nochtans soo en
sullen de Verwoypene niet alleenlijck van wegghen hare ongheloo-
ftigheyt (doo? het teghendeel vande welcke sy hadden conuen
Rom. 2. II. **ontgaen de straffe doo? hare andere sonden verdient) maer oock**
Joh. 8. 24. **van wegghen de sonden bedreben tegen de wet/ draghen de straf-**
Joh. 9. 41. **se des eeuwighen verderfs vande aenghesichte des Herren/ ende**
2 Thes. I. 9 **zijne moghende heerlijckheyt.**

XIII.

Achter aen dit bepderley Beslupt soo der predestinatie
als der

als der betworinghe wert gheboerht aen elck sijne eyghene
 upboeringhe/ der welcker daden ofte werckingen in sulcken oꝝ
 die werden volboert / alse in t' Beslyt selve ende van t' Beslyt
 zijn veroꝝdineert : ende de Objecta soo van t' Beslyt als vande
 upboeringhe/ sijn ganesch eenderley / ende van eener ghesalte-
 nisse/ dat is/ becleet met eenderley eyghen ende formelle aensien
 ofte conditie.

Psal. 115. 3.
 Psal. 33. 9.
 II.

XIV.

Dese leere aldus upt de Schryfuere verhandelt heeft groot
 ghebruyck. * Wantse dient omme de heerlijkheyt der ghenade
 Godes te verdedighen ende vast te maken / omme de nederghe-
 slagghene conscientien te vertroosten/ omme de Godloosen te ver-
 schicken/ ende hare godloosheyt upt te drijven. Sy verdedicht
 ende maecht vast de ghenade Godes / wanneerse den gantschen
 lof onser roepinge/ rechtsveerdichmakinge/ aeneminge tot kinde-
 ren en verheerlijkinge / geheel ontnomen hebbende onse crach-
 ten wercken/ ende verdiensten / de selvighe de eenighe barmher-
 ticheyt Godes toeschrijft. Sy troost de conscientien die merre aen-
 bechtinghe worstelen/ wanneerse de selvighe versekert vande ge-
 nadighe goetwillicheyt Godes haer in Christo vander ewighe-
 heyt aentogheschickt / ende inder tijt bewesen / de welcke oock
 zenuwlijck sal dueren / ende thoont dat de selve niet vast en is
 upt de wercken / maer upt den roependen. Sy is oock verino-
 ghende omme de Godloosen te verschicken / aenghesien datse
 leert dat het Beslyt Godes vande ongheloovighe / ende die der
 waerheyt niet gehoorsam zijn / maer der leugen gehoor geben
 tot het ewighe verderfte veroꝝdeelen/ onwedderoepelijck zy.

+ Servit enim
 gloriae gratiae
 Dei ad iudica-
 da.

Ephes. 1.

Rom. 8. 29.
 30.

Ephes. 1.

Esa. 54. 8.
 I Cor. 13. 9.

Rom. 9. 11
 Heb. 3. 11. 17
 18. 19.
 2 Thess. 2. 12.

XV.

Ende daeromme moet dese leere niet alleene binneus huys
 ende inde scholen / maer oock in de vergaderinghen der heyligen
 inde Gemeente Godes clincken: maer nochtans gelet zijnde op
 dese waerschouwinge/ dat bytē de Schryfuere niet vande selve
 geleert en werde datte op de wijze inde Schryfuere ghebruycke-
 lijk werde voozgheselt / ende tot het selvighe eynde / d'welck de
 Schryf. uere de selve leerēde vooz heeft/ gerichtet werde: het welc-
 ke wy achten gedaen te hebben met de hulpe des goeden Godes:
 den welcken sy eere inde ghemeente door Christum Iesum in
 allen geslachten vande ewen der ewen/ Amen.

Ecclesiastici 3.

De mogentheyт Gods is groot, maer becomt glorieende heerlijck-
heyt vanden nederighen. Vraecht niet onbedachtelijck nae de dingen
die swaerder zijn dan ghy cont vaten, ende en onderfoeckt niet dwaes-
lijck die dingen die uwe macht te boven gaen. Denckt heylighlijck op
die dinghen die u van God bevolen zijn: want het en is u doch niet van
nooden met uwen oogen te sien tgunt verholen is. En wilt niet curieu-
selijck handelen die dinghen die niet noodich, maer overtollich sijn voor
uwe reden. Want u sijn meer dinghen verтоont ende bewesen dan het
menschelijcke verstant can vaten.